

ISBN 978 90 00 38954 4

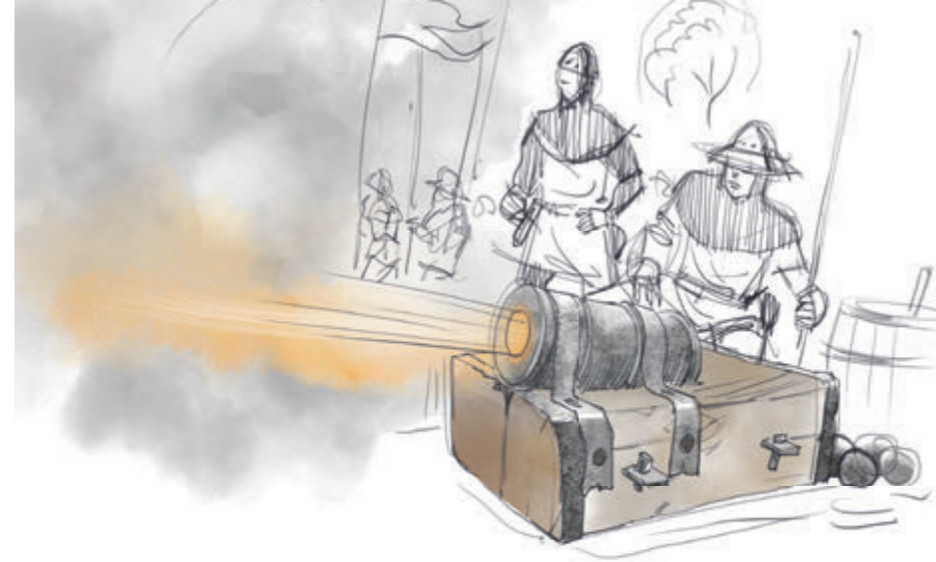
ISBN 978 90 00 38955 1 (e-book)

NUR 210

© 2024 Van Holkema & Warendorf
Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

www.de-leukste-kinderboeken.com

Tekst: Arend van Dam
Illustraties omslag en binnenwerk: Roland Sillem
Vormgeving: Petra Gerritsen, Spletters.nl

VOORWOORD

VRAAG AAN EEN willekeurige groep kinderen op een basisschool: 'Wat is een goed onderwerp voor een kinderboek?' Gegarandeerd dat een aantal kinderen roept: 'Oorlog!' Ik denk dat ik wel begrijp wat die kinderen bedoelen. Of ze willen of niet, ze horen nieuws over oorlogen die ergens op de wereld worden uitgevochten. Of misschien kennen ze mensen in hun familie die op de een of andere manier betrokken zijn of zijn geweest bij oorlogsgeweld. Die kinderen willen begrijpen wat er om hen heen gebeurt. En een boek kan daarbij helpen. Misschien dit boek. Het gaat over de geschiedenis van oorlogvoering. Van de Akkadiërs en de Egyptenaren tot aan de vredesmissies in Afghanistan.

Ik was allang van plan om zo'n boek te schrijven, maar ik wist niet goed hoe ik het moest aanpakken. Ik ben nooit soldaat geweest. Dat wilde ik niet. Ik dacht dat vrede alleen mogelijk was als er niet werd gevochten met wapens.

Maar misschien moet ik eerlijk zijn en zeggen: ik was bang, ik durfde niet. Toen kwam ik Mireille Bregman tegen. 'Ik help je wel,' zei ze. 'Tijdens mijn studie heb ik veel over oorlogen geleerd. Ik schrijf vaak artikelen over het leger.' We gingen samen op pad. We hielden interviews. We bezochten musea. We waren een dag te gast op het oorlogsschip *Zr. Ms. De Ruyter*. En we speelden het spel *Stratego* om erachter te komen hoe belangrijk strategie en tactiek zijn in het voeren van een oorlog. Al die interviews en bezoeken hebben geleid tot de 33 verhalen in dit boek. Het is een boek geworden over koningen, dictators, legerleiders en soldaten. Het zijn geen vrolijke verhalen, maar misschien helpen ze om een beter idee te krijgen van wat er in de wereld gebeurt. Met dank aan alle militairen die hebben meegewerkt aan dit boek. Maar vooral dank aan mijn deskundige begeleider Mireille Bregman.

Arend van Dam, januari 2024

INHOUD

- Begrijp jij waarom er oorlog is?** 9
NEDERLAND IN DE JAREN 2021 EN 2023
- Oorlog in Akkadië** 12
MESOPOTAMIË, 2200 JAAR VOOR CHR.
- De Slag om Megiddo** 17
EGYPTE, 1500 JAAR VOOR CHR.
- Het terracottaleger van keizer Qin** 20
CHINA, 200 JAAR VOOR CHR.
- Oorlog volgens de Grieken** 25
ATHENE, 400 JAAR VOOR CHR.
- Hannibals leger van olifanten** 28
ITALIË, 200 JAAR VOOR CHR.
- De Slag om Engeland** 32
ENGELAND VAN HET JAAR 55 VOOR CHR. TOT HET JAAR 410 NA CHR.
- Attila de Hun en de uitvinding van de stijgbeugel** 35
FRANKRIJK EN ITALIË IN HET JAAR 451
- Met de Vikingen op viking** 38
ENGELAND IN HET JAAR 800
- Willem de Veroveraar en het tapijt van Bayeux** 43
FRANKRIJK ROND HET JAAR 1000
- De belegering van kasteel Gaillard** 46
FRANKRIJK IN HET JAAR 1100
- De Honderdjarige Oorlog en de Slag van Dertig** 50
FRANKRIJK IN DE VEERTIENDE EEUW
- Jeanne d'Arc, een jonge vrouw als legeraanvoerder** 53
FRANKRIJK IN HET JAAR 1431
- Vuur! De uitvinding van het buskruit** 56
FRANKRIJK IN HET JAAR 1453
- De Oorlog van de Twee Broers** 60
HET RIJK VAN DE INCA'S ROND HET JAAR 1500
- De Slag bij Nieuwpoort en het Beleg van Breda** 65
DE NEDERLANDEN ROND HET JAAR 1600
- Willem de Oude en Willem de Jonge, oorlogskunstenaars** 68
NEDERLAND EN ENGELAND IN 1672
- De Slag bij Waterloo** 73
FRANKRIJK VAN 1789 TOT 1815
- De Oorlog om de Vlaggenmast** 76
NIEUW-ZEELAND IN HET JAAR 1845
- De Amerikaanse Burgeroorlog** 80
VERENIGDE STATEN VAN 1861 TOT 1865
- De Eerste en de Tweede Boerenoorlog** 84
ZUID-AFRIKA ROND HET JAAR 1900
- Berichten uit de loopgraven** 88
EUROPA VAN 1914 TOT 1918
- Het laatste paard, de eerste tank** 92
OP HET SLAGVELD IN DE EERSTE WERELDOORLOG
- Oorlog in de lucht** 95
DUITSLAND VAN 1914 TOT 1918
- Bommen op Guernica** 99
EEN SPAANS STADJE IN 1936
- De strijd van Adolf Hitler** 102
DUITSLAND IN HET JAAR 1938
- Piloot tijdens een bliksemoorlog** 105
DE DUITSE INVAL IN 1940
- Twee atoombommen** 109
AMERIKA EN JAPAN IN HET JAAR 1945
- Een koude oorlog** 113
DUITSLAND VAN 1961 TOT 1989
- Guerrillaoorlog** 117
COLOMBIA IN HET JAAR 2002
- Het Vredespaleis** 121
DEN HAAG IN HET JAAR 2016
- Vredesmissie** 124
AFGHANISTAN VAN 2001 TOT 2021
- Een onzichtbare vijand** 129
NEDERLAND IN HET JAAR 2023

De oorlogen op een tijdbalk 132

Nawoord 136

1. Begrijp jij waarom er oorlog is?

NEDERLAND IN DE JAREN 2021 EN 2023

YVONNE ZIT VOOR DE TV. Ze kijkt naar het nieuws. Ze ziet een lange rij tanks die de grens oversteken van Rusland naar Oekraïne. Ze ziet raketten door de lucht vliegen die gebouwen vernielen. Mensen slaan op de vlucht. Yvonne snapt er niets van. Waarom valt het ene land het andere binnen? Er zal toch wel hulp op gang komen? Kon ze maar iets doen.

Joeri leest de krant. Vette koppen. ' Hamas valt Israël aan!' Er vallen heftige woorden: terroristische daad, wraakacties, grondoorlog. Wat is er aan de hand? Zag niemand dit aankomen? Ja, de twee landen waren het al heel lang niet eens over het gebied dat Gaza heet.

Hadden die twee landen het probleem niet samen kunnen oplossen zonder geweld te gebruiken? 'Nee!' zeggen de twee landen. Ze noemen elkaar: 'De vijand.' En ze weten allebei zeker: 'De ander is begonnen.' Joeri slaat de krant dicht. Hij heeft al vaak het idee gehad om bij het leger te gaan. Is dit misschien het goede moment? Wat zou hij doen als hij in een oorlog terechtkomt?

Op een dag komen Yvonne en Joeri elkaar tegen. Ze hebben zich allebei aangemeld op een school in Breda. Ze studeren aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA). Het kasteel van Breda is hun school. Ze noemen zichzelf geen scholieren of studenten, maar cadetten. Later, als ze hun diploma hebben gehaald, worden ze officieren bij de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Luchtmacht of de Koninklijke Marechaussee. Ze worden opgeleid om het land te verdedigen. Of om op missie te worden gestuurd naar landen waar de vrede in gevaar is.

Op de KMA krijgen Yvonne en Joeri les van een professor in de krijgskunst. Zijn naam is Wim Klinkert. De combinatie van de twee woorden *krijg* en *kunst* klinkt de jonge cadetten wonderlijk in de oren. Maar als de professor uitlegt dat met *krijg* oorlog wordt bedoeld en dat *kunst* te maken heeft met kunde en iets kunnen, snappen ze het wel. Krijgskunst is de wetenschap achter het voeren van oorlog.

DE CADETTEN STELLEN zich aan elkaar voor. 'Ik ben Yvonne,' zegt Yvonne. 'Ik zou graag willen begrijpen wat er in Oekraïne en in Israël gebeurt.'

'Ik ben Joeri,' zegt Joeri. 'Ik vraag me af: wie is er eigenlijk ooit begonnen met oorlog voeren? Kunnen we iets leren van vroeger?'

'Natuurlijk gaan we jullie heel veel leren over de krijgsgeschiedenis,' zegt de professor.

'Als je bij Defensie werkt, moet je weten welke fouten er in het verleden zijn gemaakt.

Eigenlijk leren we jullie iets wat in wezen verwerpelijk is. In de chaos van een gebeur-

tenis kan het noodzakelijk zijn om de tegenstander onschadelijk te maken. Maar

we willen absoluut geen soldaten die denken dat het leuk is om een beetje in het rond te

schieten. Geweld is een noodzakelijk kwaad. Onze cadetten moeten daarom creatief leren

denken. Jullie moeten in moeilijke situaties zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen.'

En hij zegt: 'In de krijgsmacht draag je een uniform. Er is een sterke rangorde.

Gehoorzamen aan de regels en leren marcheren, het hoort er allemaal bij. Het leger

bestaat niet uit groepjes losse individuen. Het is een eenheid. Dat weet je als je bij Defensie

komt werken. Daar moet je voor kiezen.'

Een paar dagen later maken Yvonne en Joeri kennis met Jack de Graaf. Hij is bibliothecaris van de КМА. Jack wijst hen op de boeken waarin alle oorlogen van de wereld worden beschreven. 'Het begint hier vooraan met de oorlogen van nu. Hoe verder je naar achteren gaat, hoe verder je terugreist in de tijd.'

Samen met hun klasgenoten gaan Yvonne en Joeri op zoek naar de oorlogen uit het verleden.

Jack wijst op twee belangrijke boeken. Het ene boek heet: *Over oorlog*. Carl von Clausewitz, een Duitse generaal, is de schrijver.

Jack leest een stukje voor: 'Oorlog is niets meer of minder dan een tweekamp. Maar dan een tweekamp op uitgebreide schaal.

Oorlog is een daad van geweld. Dat geweld maakt gebruik van allerlei vindingen die door

de kunsten en wetenschappen zijn gedaan. Het geweld dient maar één doel en dat is de

vijand onze wil op te leggen. Om dat doel te bereiken moet de vijand weerloos worden

gemaakt.'

Het andere boek heet: *De kunst van het oorlogvoeren*. Het is geschreven door de Chinese

strateeg Sun Tzu. 'Dit schrijf Sun,' zegt Jack, en hij begint weer voor te lezen: 'De overwinning

is het hoofddoel van oorlogvoering. Als deze lang uitblijft, raken wapens bot en soldaten

ontmoedigd. Geen land is ooit beter geworden van een oorlog die lang duurt.

Het is belangrijk het vijandelijke leger te overwinnen zonder strijd te leveren. Alleen als dat niet lukt kan men zijn toevlucht nemen tot de gewapende strijd. Doe het in zo kort mogelijke tijd. Met zo min mogelijk inspanning en verlies aan levens. Met zo min mogelijk slachtoffers aan de kant van de vijand.'

EEN POOSJE LATER komen Yvonne en Joeri elkaar opnieuw tegen. Ze hebben allebei hun eigen keuzes gemaakt.

Yvonne heeft gekozen voor de landmacht. Ze vertelt Joeri wat ze heeft meegemaakt.

'Weet je wat ik fijn vind aan de КМА? Je leert al vroeg in de opleiding om alles voor elkaar over te hebben. Als wij samen sporten, dan

gaat het er niet om wie het snelst of het sterkst is. Het gaat erom dat je samen een doel

bereikt. Zo leer je dat de groep belangrijker is dan het individu. Daar heb je iets aan voor

later. Als er ooit iets met mij gebeurt, weet ik dat de anderen voor mij klaarstaan.

We zijn met onze groep op bivak geweest naar België en Frankrijk. We hebben daar de loop-

graven uit de Eerste Wereldoorlog bezocht. En de stranden in Normandië die bekend

zijn van D-Day in de Tweede Wereldoorlog.

Daarna hebben we zelf presentaties gemaakt.' Joeri heeft gekozen voor de luchtmacht. Hij vertelt Yvonne over zijn avonturen.

'Ik ben met mijn groep naar Israël en Palestina geweest. Ik vond dat heel aangrijpend. Ik heb

er veel geleerd over het conflict tussen die twee landen. Het ligt allemaal heel gevoelig.

De vraag is steeds: hoe kun je de problemen diplomatiek oplossen, zonder geweld te

gebruiken? Eerst dacht ik te weten wie er gelijk had. Nu heb ik meer begrip gekregen

voor allebei de partijen.

Als je kiest voor een carrière als militair, moet je bereid zijn opdrachten die je van hogerhand

krijgt uit te voeren. Dat was voor mij ook de reden om militair te worden. Dat je weet dat

je ergens heen gaat waar je het verschil kunt maken. Ben jij niet bang om in een situatie te

komen waarin geweld wordt gebruikt?'

Yvonne denkt even na. 'Ook al zijn we militairen, we zullen altijd proberen conflicten

op een vreedzame manier op te lossen. Maar als het niet anders kan, moeten we geweld

gebruiken om mensen te beschermen. Toch snap ik nog altijd niet waarom er op zo veel

plekken in de wereld oorlog is.' ✖

2. Oorlog in Akkadië

MESOPOTAMIË, 2200 JAAR VOOR CHR.

WIE EENMAAL IN de groene valleien tussen de rivieren Eufraat en Tigris terecht kwam, wilde er nooit meer weg. De kabbelende rivieren, in het land dat we nu Irak noemen, zorgden voor oases. Voor jagers en verzamelaars was het enkele duizenden jaren geleden een luilekkerland. De wilde schapen en geiten lieten zich makkelijk vangen. De bomen zorgden voor vruchten in overvloed.

Verzamelaars die per ongeluk tarwekorrels lieten vallen, ontdekten dat ze graan konden kweken. Jagers die schapen en geiten temden, ontdekten dat vee houden veel minder moeite kost dan jagen. Zo ontstonden de eerste boeren. Ze stopten met rondtrekken en kozen plekken uit om te blijven. Daar bouwden ze hutten en later huizen. Ze kregen meer kinderen dan in de tijd dat ze verzamelden en jaagden. Om al die monden te voeden moest er steeds meer graan en vlees komen.

Maar wat gaf het? Er was genoeg voor iedereen. Er was zelfs zo veel tarwe dat er opslagplaatsen gebouwd moesten worden. Graanschuren. Of ondergrondse graansilo's.

Het ging de boeren in Mesopotamië steeds meer voor de wind. Het vee zorgde voor vlees, melk en mest. Met de mest kon de grond vruchtbaar worden gemaakt. Er werden ossen gebruikt om de grond om te ploegen. Nu bijna alle jagers en verzamelaars waren gaan

boeren, kwamen er ook meer taken en die moesten worden verdeeld. Want wie moest er voor de tuinen en de akkers zorgen? En wie gaf het vee te eten? Wie zorgde ervoor dat de geiten en de schapen de tuinen niet overhoop liepen? Moest er niet iemand de leiding krijgen?

Langzamerhand begonnen er dingen te veranderen in de groene valleien tussen de Eufraat en de Tigris. De Mesopotamiërs die vooral goed waren in tuinieren, bleven dicht bij huis. De veehoeders zwierven steeds meer uit en trokken soms met hun kuddes de heuvels in. Ze voelden zich niet altijd thuis in de steeds grotere dorpen met hun afspraken en regels. Ze wilden hun eigen gang kunnen gaan. Ze wilden vrij zijn.

Voor de mensen in de valleien ging er niets boven een eigen plek. Het huis werd een thuis. De dorpen veranderden in steden. De omheiningen maakten plaats voor muren, want steeds vaker kwamen de herdersvolken uit de heuvels voedsel en spullen stelen. Ze hadden honger. Ze hadden behoefte aan gereedschappen. Of ze waren gewoon jaloers.

Tussen de stadsbewoners en de herdersvolken draaide het steeds vaker uit op ruzie. Daardoor ontstonden in de steden weer enkele nieuwe taken. Er kwamen poortwachters die goed opletten wie er naar binnen en naar buiten gingen. Verkenners werden eropuit gestuurd. Soldaten gingen in gevecht met aanvallers. De gereed-

schappen die eerst vooral werden gebruikt om te jagen, te verzamelen of te boeren werden nu ingezet als wapens. Met speren, bijlen, bogen en pijlen kon je niet alleen dieren doden, maar ook vijanden. Eerst deed iedereen mee als het erom ging de stad te verdedigen. Maar toen de aanvallen steeds vaker plaatsvonden, kregen de poortwachters, verkenners en soldaten een vaste baan. Vechten werd een beroep.

De mensen die in de vruchtbare valleien aan de oevers van de rivieren woonden, noemden zichzelf Akkadiërs. Ze waren één volk en ze hadden een eigen land. Ze bewaakten de grenzen van hun land tegen indringers. De leiders van het volk bepaalden wat er gebeurde. Eerst waren die leiders hoofdmannen of opperhoofden. Op een dag kreeg het land een nieuwe leider. Een plotseling kreeg die leider een nieuwe naam. Je zou kunnen zeggen dat Sargon de eerste koning van de wereld was.

HOE HIJ HET VOOR elkaar kreeg weet niemand, maar op een dag liet Sargon zich tot koning kronen. En dat was heel wat voor een jongen van eenvoudige komaf. Een vader had Sargon niet. Zijn ooms kwamen uit de heuvels. Hoorden ze soms bij een opstandig herdersvolk? Er doet een verhaal de ronde over een rieten mand

waarin de kleine Sargon de rivier af dreef in de richting van de stad Kish. Maar dat verhaal kan ook een sprookje zijn. Hoe dan ook, Sargon kwam in Kish terecht en werd geadopteerd door een fruitplukker en zijn vrouw. Het volgende dat we over Sargon weten, is dat hij een erebaantje had aan het hof van de koning. Hij was Koninklijke Schenker. En hij was waarschijnlijk hoofd van de koninklijke wijnkelder, maar ook dat is niet veel meer dan een vermoeden, een sterk verhaal. Wat wel helemaal zeker is, is dat de Koninklijke Schrijvers op een dag in hun spijkerschrift noteerden: 'Ons land heeft een nieuwe leider. Een koning. Zijn naam is Sargon.'

Wat was er gebeurd? Had Sargon op de een of andere manier de macht gegrepen? Het moet haast wel. Hij heeft zijn eigen leider blijkbaar afgezet. Om te voorkomen dat hem hetzelfde zou overkomen, stelde Sargon paleiswachten aan. Deze groep goed geoefende bewakers groeide uit tot een legertje van duizend man. Daarnaast leidde Sargon vijfduizend soldaten op om de stad en de omringende tuinen en akkers te verdedigen. Dat was hard nodig, want er waren steeds meer aanvallen van de herdersvolken. De rondzwervende bandieten werden ook steeds brutaler. Ze gebruikten ladders om over de stadsmuren heen te klimmen. Ze roofden niet alleen eten en spullen, maar ook mensen. Op een dag werd Kish belaagd door vechtlustige strijders uit Uruk. Sargons leger wist de aanval af te slaan. Sterker nog, Sargon liet de poorten van Kish openzetten zodat zijn soldaten de aanvallers konden achtervolgen, de woestijn in. Toen die eenmaal aankwamen bij de poorten van de stad Uruk, was de vijand tot de laatste man gesneuveld. Sargon nam Uruk in en zette de koning af.

Dit succes liet Sargon inzien dat de aanval de beste verdediging was. Hij stuurde zijn leger naar alle windstreken. Na Uruk veroverde hij Elam. Na Elam, Mari. Na Mari, Elba. Toen besloot Sargon dat het tijd werd om zijn eigen stad te stichten. Het werd een stad vol paleizen en tempels. De stad kreeg de naam Akkad. Zo ontstond het Rijk van de Akkadiërs onder leiding van koning Sargon. Het rijk

streekte zich uit van de Eufraat tot aan de Perzische Golf. Overal waar het leger van Sargon verscheen, werden de machthebbers tot overgave gedwongen. In het kielzog van Sargons voetvolk reden ezelkarren mee. Want zonder voldoende eten en drinken was een gevecht onmogelijk. Sargon liet op de ezelkarren boogschutters plaatsnemen. Zo hadden ze een goed overzicht over het land waar ze doorheen reden. Hij liet bogen ontwerpen die niet uit één, maar uit twee houtsoorten bestonden. Die waren kleiner, handzamer en sterker dan de oude bogen. Zo konden de boogschutters over de hoofden van het voetvolk heen de vijand beschieten. De ezelkarren veranderden langzaam in strijdwagens. Het leger van Sargon werd onoverwinnelijk.

ALLLES WAT WE WETEN over de Akkadiërs en de gevechten die ze voerden, hebben we ontdekt in steen. Heldendaden werden in gedenkstenen vereeuwigd.

Museum het Louvre in Parijs bezit zo'n steen die bekend is geworden als *de stèle van de gieren*. Dit stuk speksteen laat inderdaad gieren zien in hun vlucht, maar ook een groep soldaten. In dichte rijen marcheren ze met hun lansen in de aanslag. Ze dragen helmen. Dit is geen losgeslagen bende, dit is een geoefend beroepsleger. Ongeveer 4.500 jaar geleden trokken ze door Mesopotamië. ✕